

Kolektif Endişe: *İnsan Olmak*

ARŞ. GÖR. AHMET DURAN ARSLAN*

Çok bilinen bir söz vardır: “İnsan olmak zor!” Gerçekten zordur insan olmak! Duygu, düşünce, hesap ve planları ile karmakarışık bir varlıktır insan. En çok da endişeleriyle enginlik ve derinlik kazanmıştır ya da Euripides’in deyişiyle “İnsan, endişeden yaratılmıştır.” Farsça kökenli “endişe”nin anlamlarından biri de “düşünce”dir zaten! İnsan, dünyaya geldiği ilk andan itibaren kendi/benliği üzerine düşünmeye ve varoluş amacını sorgulamaya başlamıştır. Geçen ve değişen zamanla beraber insanın, içine doğduğu dünyaya dair soruları elbette çeşitlenmiştir; ancak bir endişesi baki kalmıştır: Ontik endişe! İşte Engin Geçtan *İnsan Olmak*’ta bu endişenin izinden gidip insanların temel varoluşsal soru(n)larına -kendi deneyim ve hesaplaşmalarını da katarak- çeşitli

cevaplar arar. Geçtan kitapta, kendini kemâle ermiş, “olmuş” hisseden, okuruna didaktik ve pedagojik bir edayla yukardan seslenen bir “entelektüel tavır” içerisinde değildir. Tersine kendisiyle hesaplaşan, yüzleşen, acizlik, güçsüzlük ve kaygılarını gizlemeyen, öğrenmenin yaşamın son anına kadar devam ettiğine inanan, “ustalık”tan korkan, “bitmeyen çıraklık”tan büyük bir keyif alan, içindeki amatör ruhu sürekli güdüleyen ve bütün bunları hayatlarına bir şekilde temas ettiği insanlarla paylaşma ihtiyacı duyan “bir insan” konumundadır.

İnsan Olmak, her okura bir şekilde hitap edebilme imkânına sahip bir eser! Çünkü kitap, Carl Gustav Jung’un tabiriyle tüm insanlığın “kolektif bilinçdışı”na seslenen, yani insanların ortak tümellerini yansıtan kimi özelliklere sahip! Geçtan ırk, cinsiyet, sınıf vb. hiçbir fark gözetmeksizin tüm insanlarda -düzeyleri farklı olmakla birlikte- ortak olan “yalnızlık”, “korku”, “öfke”, “değersizlik” ve “kaygı” gibi duyguları merkeze alarak “birey psikolojisi” üzerine yoğunlaşıyor. İnsanlardaki bu “duygusal ortaklık”ı işaret ederek belirli bir zümreye ya da epistemik gruba bağlı kalmak yerine daha geniş bir okur kitlesine ulaşmak istiyor. Bu “ortaklık”, okurun hem kitap hem de yazarla daha samimi bir ilişki

* Muğla S. K. Üniversitesi, Edebiyat Fak. TDE Bölümü, atarslan32@gmail.com, orcid.org/0000-0003-4940-6789
Gönderim tarihi: 22.07.2018 Kabul tarihi: 06.11.2018

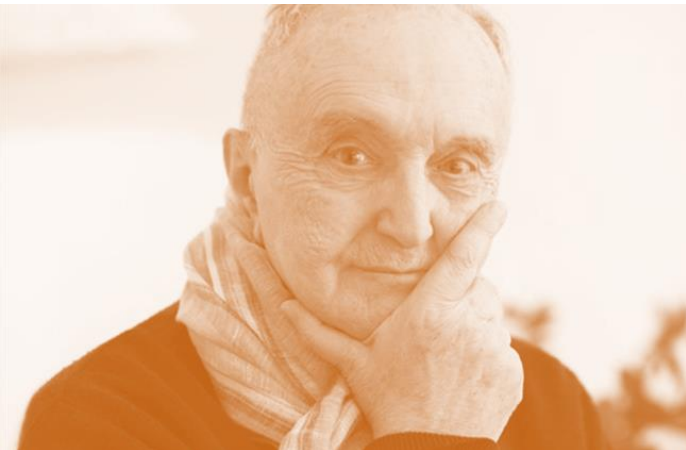
kurma potansiyelini artırdığı gibi, okurun/bireyin sadece kendine has olduğunu düşündüğü bazı problemleri diğer insanların da bir şekilde yaşadığını görmesiyle ilkin rahatlama, akabinde kabullenme ve yüzleşme evrelerini yaşamasına da vesile oluyor. Dolayısıyla Geçtan'ın, bu "ortaklık"ı ruhî arınmanın ve kişisel iyileşmenin araçlarından biri olarak gördüğü ve kullandığı söylenebilir.

Yazarın kalemine kuvvet katan bir diğer anlatsal strateji de tahkiye geleneğidir. Unutmayalım ki Geçtan bir psikiyatri profesörü ve psikoterapisttir. Yıllar boyu kendisine muhtelif sebeplerle gelen "danışan"larından çok çeşitli hayat hikâyeleri dinlemiş ve dolayısıyla birçok deneyim ve anı biriktirmiştir. Kitabında -elbette etik kurallara uygun şekilde- bu hikâyeleri, anekdotları yer yer paylaşıp meramını edebiyatın gücünden yararlanarak anlatmaya, vurgularını psikoloji ve edebiyatın iş birliğiyle, yani türlerarası bir yaklaşımla yapmaya çalışır. Geçtan bir edebiyatçı değildir belki ama, edebiyatın kitleler üzerindeki tesirini fazlasıyla kavramış bir psikiyatristtir! Örneğin çağdaş toplumdaki insan ilişkilerini; yalnızlaşmayı, yabancılaşmayı, soğumayı, pragmatikleşmeyi ve menfaatçiliği soğuk bir günde karşılaşan bir grup kirpinin hikâyesine benzeterek anlatır: "Kirpiler ısınabilmek için birbirlerine sokulurlar, ama dikenleri birbirine batar. Birbirlerinden ayrıldıklarındaysa soğuktan rahatsız olurlar. İleri geri hareket ederek sonunda dikenlerini batırmadan birbirlerini ısıtabilecekleri en uygun uzaklığı bulurlar" (s. 29). Bu ve benzer hikâyeler aracılığıyla kitaptaki soyut temalar somutlanma imkânı bulurken anlatım da hareket ve güç kazanır.

Kitapta ön plana çıkan, hatta sloganlaşan iki mühim mesaj olduğu söylenebilir: "İnsanların Onayını Almaktan Vazgeçin!" ve "Varoluş Sorumluluğunuzu Üstlenin!" Geçtan, insanların çoğunun reddedilme, küçük görülme ya da hata yaparak diğer insanların onayını yitirme gibi kaygılardan mustarip olduğunu belirtir. İnsan anne, baba, öğretmen, sevgili, patron vb. muhtelif toplumsal kimlikler karşısında daima izlendiğini ve sınava tabi tutulduğunu düşünür; kendini onlara kabul ettirmek, onlar tarafından beğenilmek ister. Dolayısıyla topluluktan atılma/dışlanma kaygısı, insanın tüm söylem ve edimlerine eşlik eder. Toplumsal onayı/kabulü zedeleyecek bir şey yapıldığında ya da söylendiğinde ise kaygı, suçluluk ve değersizlik duygularıyla birleşerek bünyedeki yapıcı/yaratıcı eylemlere belirli bir süre için ket vurulmasına neden olur. Dolayısıyla insan, bu kaygıları taşıdığı sürece "tutsak" kalmaya mahkûmdur. Geçtan'a göre insan ne zaman ki başkalarının onayını almaktan, başkaları için yaşamaktan vazgeçip kendine döner ve kendini yaşamaya başlarsa, işte o zaman özgürleşir, arınır ve tabiri caizse kemâle ermeye, fenafillaha ulaşmaya bir adım daha yaklaşır.

Kitaptaki ikinci mesaja, "Varoluş Sorumluluğunuzu Üstlenin!" çağrısına baktığımızda ise Geçtan'ın ontoloji üzerine ne denli düşündüğünü ve kitabın felsefeyle kurduğu derin

ilişkiyi daha yakından görme-tanıma imkânını elde ederiz. Geçtan'a göre kendini gerçekleştirmek, kendini yaşamayı göze alabilecek yürekliliği gösterebilmek ve kısırdöngülerden uzaklaşmak demektir. Bahsi geçen kısırdöngülerin en yaygını yaşanan sıkıntıların, çekilen güçlüklerin ve içinde bulunulan dar/zor zamanların suçlusu olarak ebeveyni görüp varoluş sorumluluğundan kaçmaktır. Çocukluk yılları ve aile ortamı elbette insanın türlü sorunlarının doğup filizlendiği zaman ve mekânların başında gelir. Ancak Geçtan'ın vurguladığı üzere geçmişi yeniden, bir kez daha yaşamak mümkün değildir ve kuşaktan kuşağa aktarılan sorunlar daimîdir! Önemli olan insanın anne-babasından istemsizce devraldığı olumsuzluklarla yüzleşebilmesi/hesaplaşabilmesi, onlara -kimseyi suçlamadan- çözüm odaklı yaklaşabilmesi ve "yetişkin" olarak artık kendi yolunda yürüyebilmesidir. Çünkü aksi takdirde insan, kendi olamamanın suçluluğunu yaşamaya devam edecektir. Geçtan'ın "varoluş suçluluğu" adını verdiği bu duygu, anlamlı bir yaşamı gerçekleştirememiş olmaktan kaynaklanır. Kitapta bu yüzden varoluş suçluluğu duymak yerine varoluş sorumluluğu üstlenmek gerektiğinin altı ısrarla çizilir.

Engin Geçtan

Ayrıca eserde çeşitli yaşantı ve deneyimlerden süzülerek "öz"e ulaşmış birçok cümle vardır. Geçtan âdeta bir "distilasyon ustası" gibi sözünü fazlalıklardan arındırıp/damıtıp bir okununca kendini bir kez daha okutan, okuyanı sarsıp düşündüren türlü özdeyişlere imza atmıştır. Onlardan bazıları şöyle: "Kalıpları kırmanın ürkütücü de olsa insana hayatiyet katan bir yanı vardır" (s. 8), "İnsanın kendi içinde ürettiği kargaşa, dış dünyadaki gerçek tehlikelerden çok daha ürkütücüdür" (s. 13), "İnsan, gerçeklerini

tanıyabildiği oranda kendisiyle uzlaşır" (s. 77), "Şimdiki zamanın hem geleceği hem de geçmişi içerdiğini görmezden gelen toplumların bireyleri evrensel olma niteliğine ulaşamazlar" (s. 180).

İnsan Olmak, okuru/bireyi kendine bakmaya, kendini görmeye, kendini tanımaya/bulmaya ve elbette hepsinin ötesinde kendiyi yüzleşmeye/hesaplaşmaya çağıran dostane bir sese sahip! İnsana öz-farkındalık aşıl原因 ve âdeta "metinsel terapi" sağlayan böyle kitaplara rastlamanın gün geçtikçe zorlaştığı şu günlerde, umarım birçok kişinin yolu Geçtan'la, *İnsan Olmak*'la bir şekilde kesişir!

Kaynakça

Geçtan, Engin (2016). *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis.